

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра _____ **БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ** _____
(найменування кафедри)

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності __072 «Фінанси, банківська справа та страхування» _____
(шифр та найменування спеціальності)
за магістерською програмою професійного спрямування
_____ «Управління діяльністю банків на фінансовому ринку» _____
(назва магістерської програми)

на тему: **«ЯКІСТЬ АКТИВІВ БАНКУ: МЕТОДИ ОЦІНКИ ТА
НАПРЯМИ ПОЛПШЕННЯ»**

Виконавець:

студент 6 курсу факультету фінансів
та банківської справи

___ **Можаєв О. В.** _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

_____
/підпис/

Науковий керівник:

Канд.ек.наук, доцент _____

(науковий ступінь, вчене звання)

___ **Тарасевич Н.В.** _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

_____
/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Ліквідність та платоспроможність банку, і навіть його надійність значною мірою залежать від структури та якості активів. Властивості банківських активів визначають достатність коштів та ступінь наявних банківських ризиків, а узгодженість активів та пасивів за розмірами та термінами визначають ступінь наявних валютних та відсоткових ризиків.

Банківський портфель активів та пасивів перебуває у тісному зв'язку та забезпечує отримання високих доходів та помірною ступеня ризику. Спільне управління активами та пасивами призводить до створення інструменту для збереження депозитів та позик від впливу коливань циклів ділової активності, економічної нестабільності.

Ефективне управління активами та пасивами базується на розробці тактики та здійсненні заходів для приведення структури балансу банківської установи у відповідність до його стратегії. Рівень якості активів банку прямо впливає на багато аспектів банківських операцій. Аналіз якості управління активами банків в умовах економічної кризи, одним з наслідків якої стало посилення вимог до банківських установ, є найважливішим етапом в оцінці фінансового стану та надійності банку. У процесі такого аналізу досліджуються основні напрямки банківської діяльності, що визначають ефективність розміщення банком фінансових ресурсів. Тому кінний та коректний аналіз банківських активів та якості управління ними має велике значення не лише для оцінки величини власного капіталу банку, а й достовірності одержаних фінансових результатів.

Метою дослідження є теоретичне дослідження сутності та значення аналізу активів банку, а також оцінювання на конкретному прикладі складу та якості банківських активів з ціллю їх оптимізації.

Завдання дослідження:

- визначення якості активів як економічної категорії;
- розглядання показників та критеріїв оцінювання якості активів банку;
- дослідження методів управління якістю активів банку;
- оцінка банківських активів за ступенем їх ліквідності;
- аналітичне оцінювання рівня ризикованості банківських активів;
- дослідження доходності активних операцій банку;
- оцінювання якості активів як інструмент банківського нагляду;
- напрями підвищення результативності діяльності банку на основі поліпшення якості активів

Об'єкт дослідження є процес оцінки якості активів банківської установи. **Предмет дослідження** є фінансово-економічні відносини, які складаються під час утворення активів банківської установи.

Методи дослідження Діалектичний метод, що дозволяє визначити якість банківських активів як економічне явище, що перебуває у постійній зміні та розвитку. Загальнонаукові методи, прийоми логічного, системного,

структурного аналізу, статистичний метод, метод синтезу, метод логічних узагальнень.

Інформаційна база дослідження законодавчі, нормативно-правові акти органів влади, постанови Національного банку України, аналітичні матеріали сайту Національного банку України, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, навчально-методичні матеріали з банківського аналізу та менеджменту, статистичні дані НБУ, фінансова звітність ПАТ «Південний».

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (60 найменувань) та 2 додатків. Загальний обсяг роботи становить 77 сторінок. Основний зміст викладено на 71 сторінках. Робота містить 17 таблиць, 10 рисунків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ОЦІНКИ ЯКОСТІ АКТИВІВ БАНКУ» розглянуто теоретико-методичні підходи щодо оцінки якості активів банку: досліджена якість активів як економічна категорія; розглянуті показники та критеріїв оцінювання якості активів банку; охарактеризовані методи управління якістю активів банку.

Підвищення якості активів має визначальне значення стабільного та надійного функціонування будь якої банківської установи. З системного погляду якість активів банківської установи можна визначити як властивості та параметри активів, що забезпечують надійне функціонування банківської установи як системи, подальший розвиток, забезпечує процес адаптування до ринкового середовища.

Якість банківських активів характеризується наступними ознаками: зворотність будь-якого виду активних операцій в терміни, обумовлені відповідною угодою; дохідність будь-якого виду активних операцій у формі процентних доходів вкладникам та кредиторам, дивідендів акціонерам; достатній рівень ліквідності та виконання банківською установою нормативів ліквідності; допустимий ступень ризику виконання банківських операцій.

Отже, виходячи з системного підходу, якість активів характеризується сукупністю таких властивостей і параметрів, що забезпечують здатність активів генерувати стабільний рівень грошових потоків; достатнім рівнем ліквідності, ризикованості та прибутковості банківської діяльності, що є основою фінансової стійкості та ефективної діяльності банку.

Якість активів банківської установи включає дві групи напрямів: по-перше, достатність капіталу, ліквідність, ризикованість, дохідність, які розглядаються як кількісні критерії якості банківських активів; по-друге, оптимальне управління банківськими активами на основі кількісної моделі якості активів.

Управління активами банку полягає у раціональному та ефективному розміщенні власних та залучених, запозичених ресурсів банку з метою максимізації прибутку. Саме від якісного управління активними операціями залежить прибутковість, ліквідність та фінансова стійкість банку. Управління

активами полягає в тому, що необхідно встановити баланс між залученням та запозиченням фінансових ресурсів та їх раціональним розміщенням з урахуванням структури активних операцій.

Банківські установи повинні розподіляти залучені та запозичені кошти на різні види активних операцій, не знижуючи прибутковість та ліквідність. При цьому банки можуть управляти трьома методами розміщення фінансових ресурсів: метод загального фонду; метод конверсії коштів; метод збалансованого управління.

Методи управління активами банку є загальним комплексом для прийняття управлінських рішень. Для кожного банку може бути використане більш деталізоване угруповання статей активів та пасивів, що більшою мірою. Управління активами банківської установи здійснюється з використанням балансових та позабалансових методів та інструментів управління активами відповідають положенню конкретної банківської установи.

Методи та інструменти управління активами поділяються на балансові та позабалансові. До балансових методів відносяться метод єдиного фонду, метод управління резервною та кредитною позицією та метод управління розривом. Дані методи засновані на забезпеченні контролю та мінімізації ризиків управління активами банків.

Система управління активними операціями включає: по-перше, оцінку залучених коштів щодо визначення величини відтоку грошових коштів з депозитних рахунків клієнтів, тим самим враховуючи ризик втрати платоспроможності банківської установи; по-друге, оцінку ймовірності якісного виконання позичальником кредитних зобов'язань перед банком, тобто своєчасне повернення суми основного боргу за кредитними коштами та процентних платежів, враховуючи кредитний ризик; прогнозування ефективних значень процентної ставки за активними операціям з урахуванням ймовірності зміни рівня ставок за залученими і запозиченими фінансовими ресурсами, враховуючи можливість виникнення процентних ризиків.

У другому розділі «СУЧАСНА ПРАКТИКА ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ АКТИВНИХ ОПЕРАЦІЙ ПАТ «ПІВДЕННИЙ»» проаналізовано сучасна практика оцінювання якості активних операцій ПАТ «Південний»: зроблена оцінка банківських активів за ступенем їх ліквідності; проведено аналітичне оцінювання рівня ризикованості банківських активів; проведено дослідження доходності активних операцій банку.

Активні операції ПАТ «Південний» складають суттєву та визначальну частину його операцій. Загальні зміни активів ПАТ «Південний» можна враховувати дуже позитивними, незважаючи на складні внутрішні економічні та політичні обставини, у зв'язку з тим, що значне зростання активів банку відбувалося переважно за рахунок зростання продуктивних активів, які приносять дохід, а саме кредитно-інвестиційного портфелю ПАТ «Південний» на 39,1%. Але слід зазначити, що активні операції банку не в

достатній мірі диверсифіковані – переважно зосереджені в кредитному портфелі - 55,3 % чистих активів банку та в портфелі цінних паперів - 16,6%.

Аналітичні коефіцієнти оцінки активів ПАТ «Південний» за рівнем ліквідності переважно знаходяться у межах рекомендованих значень. Можна зазначити, що ПАТ «Південний» банк має достатньо грошових ресурсів для покриття зобов'язань перед вкладниками та кредиторами, є забезпеченим необхідним рівнем високоліквідних активів. Але впродовж останнього поточного року спостерігається тенденція до підвищення рівня ліквідності понад оптимальних значень та відповідної загрози втрати потенціальних банківських доходів.

Склад та динаміка ризикованості активів ПАТ «Південний» свідчать про наявну тенденцію до скорочення цього показника впродовж періоду дослідження, що обумовлено: значним зростанням суми чистих активів банківської установи; зростанням суми високоліквідних, не ризикованих активів банку в результаті збільшення готівкових коштів та активних вкладень банку у цінні папери, що рефінансуються НБУ.

Структура депозитних коштів ПАТ «Південний» змінюється у напрямку зростання частки коштів до утримання до рівня 79,2% депозитної бази та скорочення частки строкових депозитів до рівня 20,8% клієнтських коштів. Отже, питома вага депозитів до утримання є високому рівні, що вказує на можливість використання цих коштів для кредитування та інвестування шляхом трансформації фінансових ресурсів, що пов'язане з виникненням ризиків ліквідності та процентного ризику. Також спостерігається випереджуючий темп зростання депозитів до утримання - 231,6% а порівнянні з темпом скорочення строкових депозитів – 72,7%.

Структура фінансових ресурсів ПАТ «Південний» є нераціональною, оскільки трансформація нестабільних ресурсів банку у доходні активи зростає впродовж періоду дослідження, частка фінансування доходних активів строковими депозитами скорочується, що значно збільшує ризик несбалансованої ліквідності.

Структура кредитного портфелю ПАТ «Південний» характеризується значним перевищенням кредитів, наданих юридичним особам - 99,5% загального кредитного портфелю. Кредити фізичним особам відповідно займають 0,5% загального кредитного портфелю банку.

Отже, в ПАТ «Південний» відсутня клієнтська диверсифікація кредитного портфеля, банк орієнтований повністю на корпоративного клієнта у розміщенні своїх фінансових ресурсів.

Можна зазначити, що в ПАТ «Південний» темп зростання резервів під знецінення загальних кредитів (211,4%) значно перевищує темп зростання чистого кредитного портфелю банку (130,1%). Це дає підставу для висновку про погіршення якості кредитного портфеля в цілому. Але ПАТ «Південний» має кредитний портфель достатньої якості, при цьому кредитний портфель фізичних осіб характеризується меншої якістю, що потребує уваги менеджменту банку.

Діяльність ПАТ «Південний» характеризується в цілому достатніми показниками рентабельності власного капіталу та банківських активів. Фактичні значення цих показників впродовж 2021 року свідчать про те, що структура активів та пасивів банку, формування доходів і витрат в цілому забезпечують отримання необхідного рівня прибутку банку. Але впродовж 2022 року спостерігається тенденція до погіршення значень показників рентабельності в зв'язку об'єктивними зовнішніми обставинами в країні.

Всі показники ефективності активних операцій ПАТ «Південний» мали стійку тенденцію, але показники рентабельності активів та власного капіталу характеризуються не достатньо високими значеннями. Також тенденція до скорочення спостерігається за показником доходності активів. Це пов'язане перш за все з перевищенням темпів зростання чистих активів банку в порівнянні з темпами зростання банківських доходів. Тобто банку необхідно забезпечити приріст доходних активів, знижуючи частку активів, що не приносять банку доходи.

У третьому розділі «ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ АКТИВІВ БАНКУ» запропоновано основні напрямки підвищення якості активів банку: розглянуте оцінювання якості активів як інструмент банківського нагляду; визначені напрями підвищення результативності діяльності банку на основі поліпшення якості активів.

Якість активів банківської установи суттєво впливає на всі аспекти банківської діяльності. В зв'язку з цим необхідно забезпечити оптимальну та раціональну структуру активів банківської установи з метою забезпечення стійкого та платоспроможного функціонування банківського сектору.

Національний банк України впроваджував наглядові інструменти системи нагляду SREP, які засновані на ризик-орієнтованому та forward-looking підходах. Методологія системи SREP враховує окремі компоненти рейтингової оцінки системи CAMELSO, але в цілому базується на оцінці банківських ризиків з урахуванням аналізу поточного стану банку, стратегії банківської установи, його бізнес-моделі, а також його подальшого розвитку.

Методологія SREP базується на результатах оцінки 4 елементів: аналіз та оцінка бізнес-моделі банку та доходності банку; оцінка корпоративного управління та системи внутрішнього контролю; оцінка ризиків капіталу (кредитного, ринкового, відсоткового, операційного) та його достатність їх покриття; оцінка ризиків ліквідності та фінансування, достатності ліквідності.

Одним із інструментів нагляду, визнаних міжнародним експертним співтовариством як найбільш ефективний спосіб одноразово оцінити коректність процесів, політик, практик та систем великої кількості банків є процедура AQR (asset quality review або оцінка якості активів). Процедура оцінювання якості активів передбачає декілька напрямів: детальна діагностика бізнес-процесів банківської установи; стрес-тестування стану якості активів за різних сценаріїв. Ця процедура забезпечує максимальну глибину, прозорість та сумісність результатів діяльності банківських установ.

Управління активами банківської установи та забезпечення їх належної якості є в складним, багатограним та мінливим процесом, в якому необхідно постійно відстежувати та розраховувати відповідність великої кількості складних параметрів оптимального банківського балансу.

Для якісного управління та надійного прогнозування результатів діяльності банків необхідні статистичні моделі, що дозволяють здійснювати багатокритеріальну оптимізацію основних показників якості активів банку.

Результативним показником моделювання обраний показник чистої процентної маржі, що визначається співвідношенням чистого процентного прибутку до дохідних активів банку.

Регресійна модель залежності результативного показника чистої процентної маржі (Y) ПАТ «Південний» від коефіцієнту ризикованості активів та частки дохідних активів у чистих дозволяє зробити наступні висновки: по-перше, чиста процентна маржа та коефіцієнту ризикованості активів мають зворотню залежність, тому з зростанням коефіцієнту ризикованості банківських активів на 1,00% значення чистої процентної маржі скоротиться на 0,0634%; по-друге, чиста процентна маржа та частка дохідних активів у чистих активах мають пряму залежність, тому з зростанням частки дохідних активів у чистих активах банку на 1,00% значення чистої процентної маржі збільшиться на 0,0978%.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи, можна запропонувати пропозиції щодо сприяння удосконалення антикризового управління банком.

1. Якість активів можна розглядати в контексті сукупності тих властивостей і параметрів активів, які визначають їх здатність генерувати стабільні грошові потоки впродовж тривалого періоду та характеризуються відповідним рівнем ліквідності, ризиковості і прибутковості, забезпечуючи при цьому фінансову стійкість та ефективну діяльність банківської установи.

2. Визначення категорії якості активів банку за функціональним підходом передбачає наявність двох основних блоків: по-перше, достатність капіталу і ліквідність, ризикованість, дохідність - як кількісні критерії якості активів банку; по-друге, постановку задачі оптимального управління активами на основі кількісної моделі якості.

3. Результативність комплексної оцінки якості активів залежить від використання відповідних методів оцінювання. При оцінці та аналізі стану банківських активів використовуються чотири методи: метод балансової вартості; ринкової вартості; регламентацій; експертний.

4. Оцінювання якості активів є відповідальним завданням кожної банківської установи. Комплекс аналітичних процедур щодо аналізу та оцінки якості активів банку можна конкретизувати в контексті визначення їх «життєздатності», а також оцінювання рівня ліквідності, ризиковості та прибутковості, що передбачає формування відповідної системи якісних і кількісних показників, які доцільно розглядати в межах двох основних груп: структурні показники, що характеризують співвідношення окремих груп

активів за якістю; коефіцієнти, які визначають співвідношення окремих видів активів, капіталу, доходів, прибутку.

4. Основними причинами низької якості активів банків найчастіше стають: низький рівень менеджменту банку; відсутність ефективної системи внутрішнього аудиту і контролю; високий рівень концентрація кредитів; зовнішні, макроекономічні фактори, що впливають, зокрема, на прибутковість активних операцій.

5. ПАТ «Південний» необхідно диверсифікувати клієнтську стратегію, тобто забезпечувати розвиток не тільки корпоративного бізнесу, але й роздрібного сектору. Для більш оптимальної структури необхідно удосконалення методів управління власним капіталом та зобов'язаннями з ціллю збільшення достатності банківського капіталу. Банку необхідно створювати більш ефективну систему управління ліквідністю, розширювати методи управління ліквідністю з позиції того, що банк не використовує методу запозичення ліквідності, тобто використання необхідних фінансових ресурсів шляхом запозичення на грошовому ринку.